

**RAPORT DE EVALUARE ARHEOLOGICĂ TEORETICĂ
PENTRU PERIMETRUL PUZ – Dezvoltare zonă servicii –
Biserică, centru de zi și funcțiuni conexe, CF 410900, 410901,
410902, com. Ghiroda, jud. Timiș**

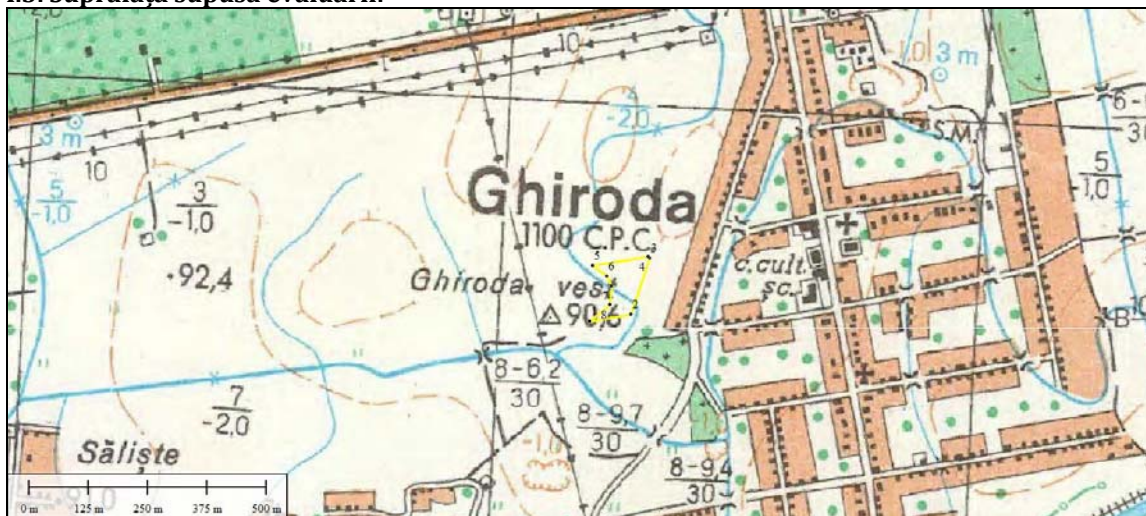

**Timișoara
2021**

I. DATE TEHNICE:

I.1. Beneficiar: COMUNA GHIRODA

I.3. Suprafața supusă evaluării:

a. Localizarea perimetrului supus diagnosticării			b. Date generale
Coordonate de delimitare al perimetrului supus cercetării			1. Sistem de referință: „Stereov 1970”
			2. Harta topografică militară, ediția 1975
Indicativ	X	Y	3. Suprafața perimetrului: 9200 mp
1	212169.898	480988.571	c. Observații
2	212257.861	481002.671	
3	212297.139	481120.209	
4	212293.633	481123.697	
5	212177.390	481105.070	
6	212206.280	481082.470	
7	212216.625	481061.435	
8	212213.493	481021.782	

II. ANALIZA BIBLIOGRAFICĂ, CARTOGRAFICĂ, IMAGINI SATELITARE ȘI ORTOFOTOPLANURI:

II.1. Analiza bibliografică:

Hotarul cadastral al localității Ghiroda nu este unul dintre cele mai bine cunoscute arealele din județul Timiș dpdv arheologic. În hotarul cadastral al acestei localități, repertoriul arheologic realizat de A. S. Luca¹, menționează o așezare hallstattiană, fără a preciza alte date sau repere geografice pentru localizarea acesteia.

Ținând cont de faptul că o foarte lungă perioadă de timp traiectul real al hotarelor cadastrale a fost ignorat de arheologi și istorici, aceștia preferând să identifice siturile pe baza apropierii sau depărtării de o localitate mai mare, sau raportându-se la cea mai apropiată localitate, am întreprins o verificare a perimetrului în raport de toate descoperirile arheologice din jur.

¹ Luca 2006, 121.

Fig. 1 Perimetrul investigat în relație cu perimetrul sitului definit în urma cercetării perieghetice

Astfel să constat că în hotarul cadastral actual al com. Ghiroda nu există decât o singură descoperire arheologică validată prin cercetări perieghetice de teren, în anul 2008. Punctul se află la 170 m ENE de intersecția Str. Lemnari cu Str. Caprei; la 190 m N de Str. Aleea Ghirodei și la 1,57 km SV de biserica ortodoxă din Ghiroda. Harta topografică indică aici un punct numit "Săliște", ceea ce înseamnă vatră veche de sat. Dpdv geografic situl se află la 300 m SE de versantul stâng al Pârâului Canalul Behela. Coordonatele GPS ale sitului sunt 45 45 55 N 21 17 04 E; 91 m altitudine, iar în Stereo 70: 480676; 211214. Este vorba de o așezare deschisă multistratificată, cercetările arheologice de teren relevând existența unui relativ bogat material ceramic preistoric (epocă neprecizată) și medieval dezvoltat.

Totuși, după cum se poate observa și din imaginea de mai jos, obiectivul arheologic identificat în 2008, se află la mare distanță de perimetrul investigat de noi (fig. 2).

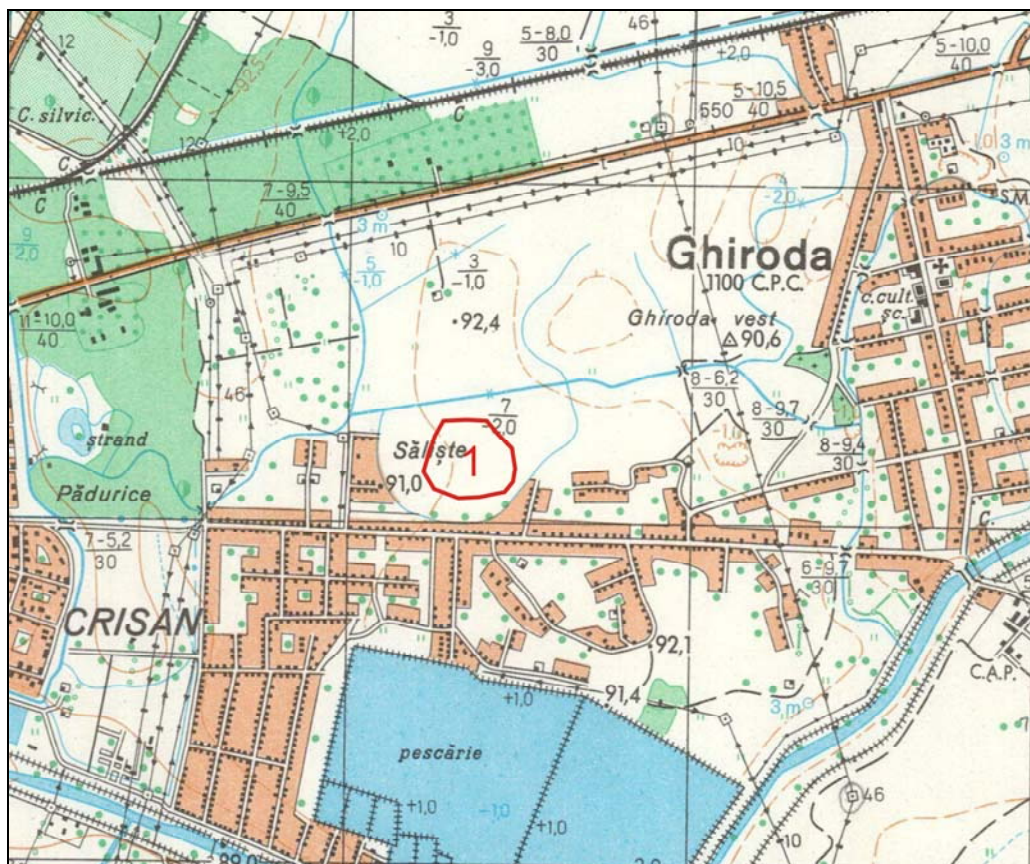
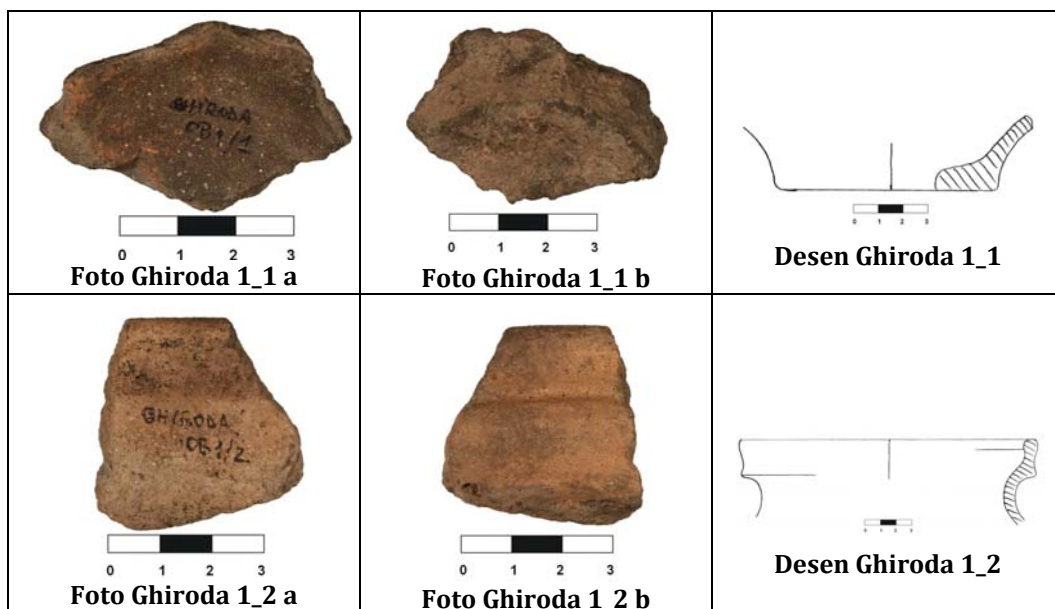

Fig. Localizarea Obiectivului 1 Ghiroda pe harta topografică 1:25000

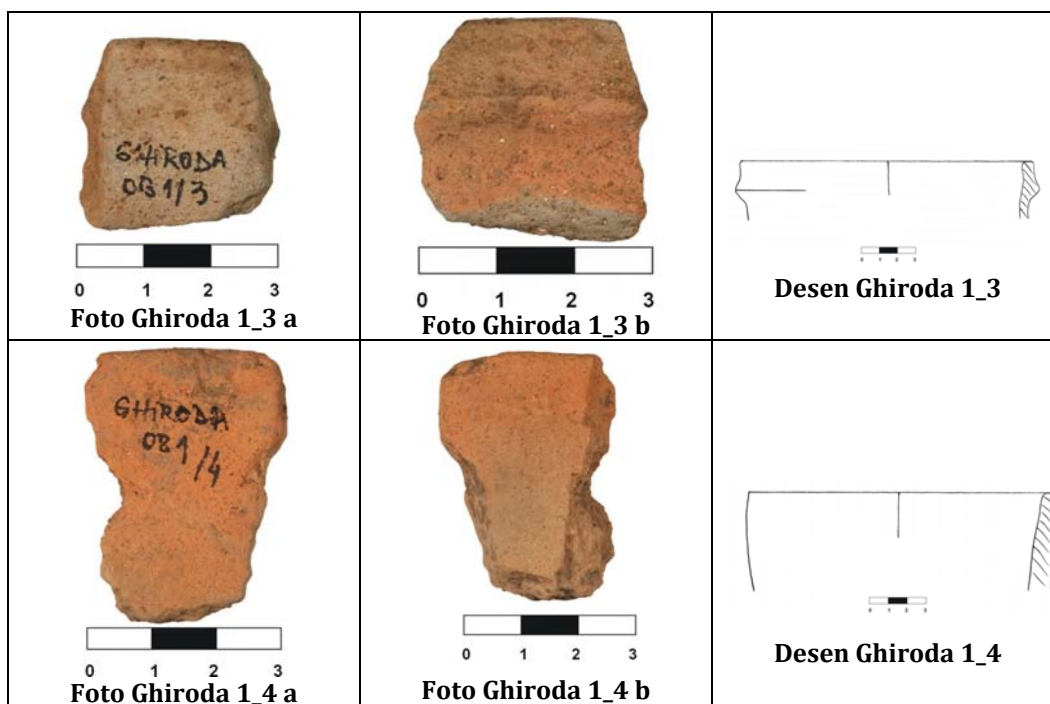

Fig. 3. Fragmente ceramice medievale și preistorice identificate pe suprafața Obiectivului 1 Ghiroda

În toamna anilor 2006 și 2007 după mai multe campanii de cercetări de teren în hotarul localității Remetea Mare spre a identifica cu precizie amplasamentul „Mănăstirii” și a analiza dacă există o sinonimie topografică între aceasta și cetatea „Sasvar-ului”, a fost identificat situl eponim în locația unde D. Țicu plasează mănăstirea Sf. Gheorghe². Domnia sa plasează în această locație mănăstirea Sfântu Gheorghe, menționată în documentele otomane din 1569-1579³. Cu toate acestea, de locația respectivă poate fi legată și amplasarea cetății Sasvar, a cărei biserică apare menționată pentru prima dată în documentele papale din 1333-1335⁴, pentru ca în sec. XV să facă parte din mai multe stăpâniri nobiliare⁵. Identificarea topografică a Sasvar-ului a suscitat numeroase dezbateri istoriografice, majoritatea autorilor plasând „cetatea” undeva între Remetea Mare și Bucovăț⁶. Pe hărțile iosephine ale sec. XVIII, partea de la S de localitatea Remetea apare denumită ca și „Seheswar” („Cetatea vulturilor”)⁷. Toponimul respectiv este păstrat până astăzi în memoria colectivă a localnicilor din Remetea Mare.

² D. Țicu, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Cluj Napoca, 2007, p. 116-117.

³ Vezi și E. Pál, *A Temesvári és Moldovai szandszák törökkori települései (1554 – 1579)*, Szeged, 1996, p. 133-134.

⁴ M. Bizerea, *Așezările din Banat consemnate în registrele dijmelor papale din 1332-1337*, în *SIB*, 5, 1978, p. 17-25.

⁵ D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak kóránban*, vol. 2, Budapest, 1890, p. 21.

⁶ D. Țicu, *op. cit.*, p. 214 (cu bibliografia).

⁷ Întreaga discuție toponimică la R. Crețan, V. Frățilă, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 329-330.

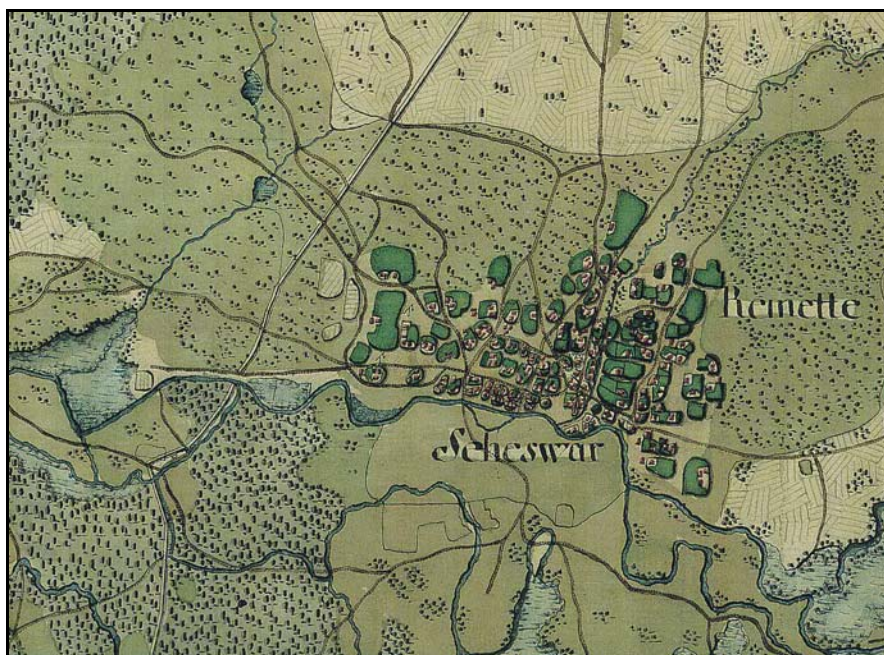

Fig. 4. Amplasamentul „Sasvar-ului” pe harta habsburgică din 1769-1772

Morfologia favorabilă a terenului face dovada prezenței unui sit deosebit de bogat, la suprafața solului fiind vizibile cantități importante de ceramică hallstattiană și medievală, dar și fragmente de cărămizi, marmură albă, fragmente din fier și resturi osteologice umane. Pe latura de E a sitului există un șanț și un val de pământ, năpădit de vegetație de arbuști spinoși, a cărei datare și funcționalitate, în lipsa săpăturilor arheologice, nu poate fi precizată.

Situl se află la 1,4 km SV de biserica ortodoxă din Remetea Mare; 2,4 km NV de biserica ortodoxă din Bucovăț; 4,7 km E de biserica ortodoxă din Ghiroda.

„Cetatea” este amplasată în Câmpia Timișului, subunitate a Câmpiei de Vest și ocupă un grind aluvionar din albia majoră a Râului Bega, foarte aproape de actualul curs al Canalului Bega, pe un teren care se profilează cu cca. 3 m față de arealul înconjurător. Pare foarte probabil ca latura nordică a sitului să fi fost afectată sau chiar distrusă de construirea traiektului modern al Canalului Bega și al digului său stâng. Cota sitului (98,5 m altitudine) domină un larg areal din câmpia joasă, până la liziera actualei Păduri Bistra.

Coordinatele GPS: 45 46 26 N 21 21 56 E; 98,5 m altitudine, Coordinatele Stereo 70: 481333; 217457.

Fig. 5. Imagine satelitară cu cetatea „Sasvar-ului”

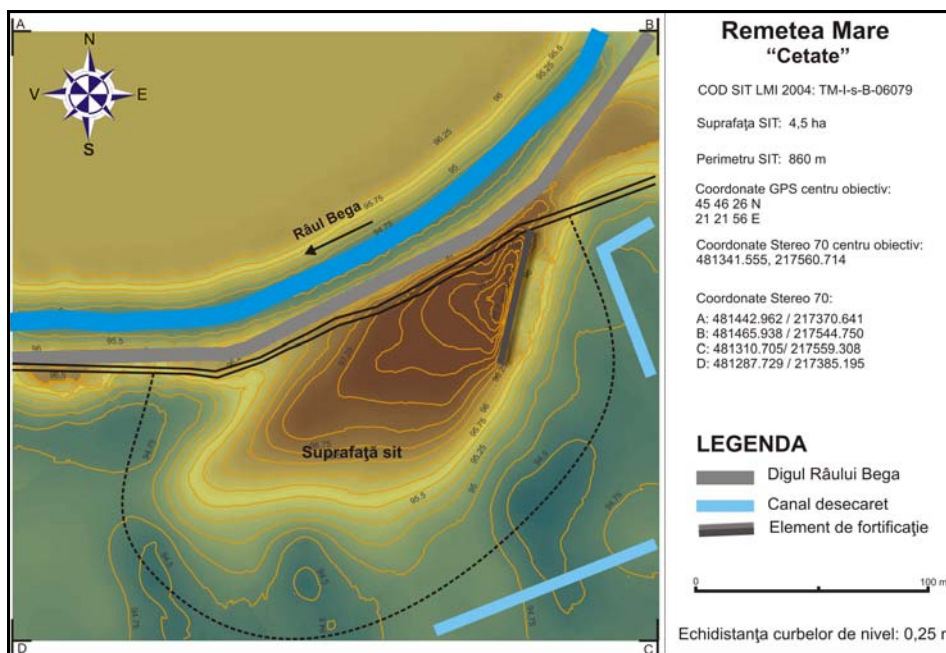

Fig. 6. Planul topografic 2D color, Remetea Mare 1, cetatea „Sasvar-ului”

În urma cercetărilor de teren s-a recoltat un bogat material arheologic, reprezentat din fragmente ceramice hallstattiene, fragmente ceramice medieval-timpurii și dezvoltate, fragmente de cărămidă medievală, de marmură albă, fragmente de obiecte de fier corodate și nedeterminabile, fragmente osteologice umane și animale. În vederea întocmirii analizei cronologice au fost recoltate următoarele categorii de artefacte: fragmente ceramice tipice desenate, fragmente ceramice tipice nedesenate, fragmente ceramice atipice, fragmente osoase, fragmente material litic, chirpic și cărămidă; fragmente obiecte fier; fragmente minereu fier; cuțit de fier.

II.2. Analiza hărților istorice:

Analiza regresivă a hărților istorice pentru perimetrul investigat furnizează un instrument de lucru indispensabil pentru orice cercetare arheologică de teren, oferind suportul pentru înțelegerea dinamicii mediului geografic sub impactul factorilor de mediu sau antropici. În cazul de față am utilizat material cartografic de detaliu, plasat cronologic între 1769 și 1975.

II.2.a. Prima ridicare habsburgică:

Fig. 7 Josephinische Landesaufnahme (Prima ridicare topografică a Imperiului Habsburgic / Ridicarea topografică iosefină – 1769-1772) cu marcarea perimetrului de cercetare

Prima ridicare topografică habsburgică relevă realitățile terenului înainte de începerea lucrărilor de sistematizare, mai exact această hartă arată morfologia terenului înainte de orice intervenție antropică. Arealul cercetat se află într-o zonă de pășuni, înconjurată de mlaștini și în sud-vest, puțin teren arabil. Sub aspect hidrografic harta relevă existența unor zone mai mult sau mai puțin mlaștinoase în tot perimetrul. Zona de interes se află pe un interfluviu creat de meandrările unui curs de pârâu. Drumurile existente la momentul respectiv traversau zona, de la N către S, exact pe declivitatea terenului.

Este important de reținut aspectul geomorfologic al terenului care se păstrase intact încă din evul mediu. Acest lucru arată clar că deși era o zonă bună pentru agricultură, dovadă terenurile arabile din sud-vest, zonele dintre mlaștini par să fi fost bune pentru locuit, dar ușor inundabile în fiecare primăvară la revărsările râului Bega și a afluenților săi.

După cum se poate vedea și din imagine. Locuitorii au preferat zona de la sud de perimetrul investigat deoarece se afla pe un teren mai înalt și ferit de umiditate.

II.2.b. A doua ridicare habsburgică:

Ridicarea Topografică franciscană relevă starea arealului care face obiectul de studiu al acestui raport, imediat după primele acțiuni de sistematizare habsburgice. Pe această hartă se poate observa că perimetrul cercetat se află amplasat într-o zonă care suprapune o zonă mai joasă. În toată zona perimetrului investigat poate fi observat cursul unui pârâu meandrat și fosilizat, dar unde (deși nu mai era activ) staționa apa sub forma unei mlaștini. Din punct de vedere al ameliorărilor agricole observăm că terenul este brăzdat deja de o serie de canale de hidroameliorații. De asemenea se poate observa că satul a fost sistematizat de habsburgi, iar în limita nordică a terenului analizat vedem o noul drum de legătură Timișoara-Lugoj. Tot din această perioadă datează și amenajarea primelor drumuri comunale din piatră cubică, dar și sistematizarea celor de pământ dintre limitele parcelare.

Sistematizarea cursului Râului Bega în sec. XIX, canalizările și defrișările, au permis introducerea în circuitul agricol a unor suprafețe enorme de teren din preajma perimetrului investigat de noi, dovadă fiind dezvoltarea satului de coloniști sau fermele apărute în zonă.

Fig. 8 Franziszeische Landesaufnahme (A doua ridicare topografică a Imperiului Habsburgic / Ridicarea topografică franciscană – 1806-1869) cu marcarea perimetrului de cercetare

II.2.c. Harta topografică militară scara 1:25.000, ediția 1974/1975:

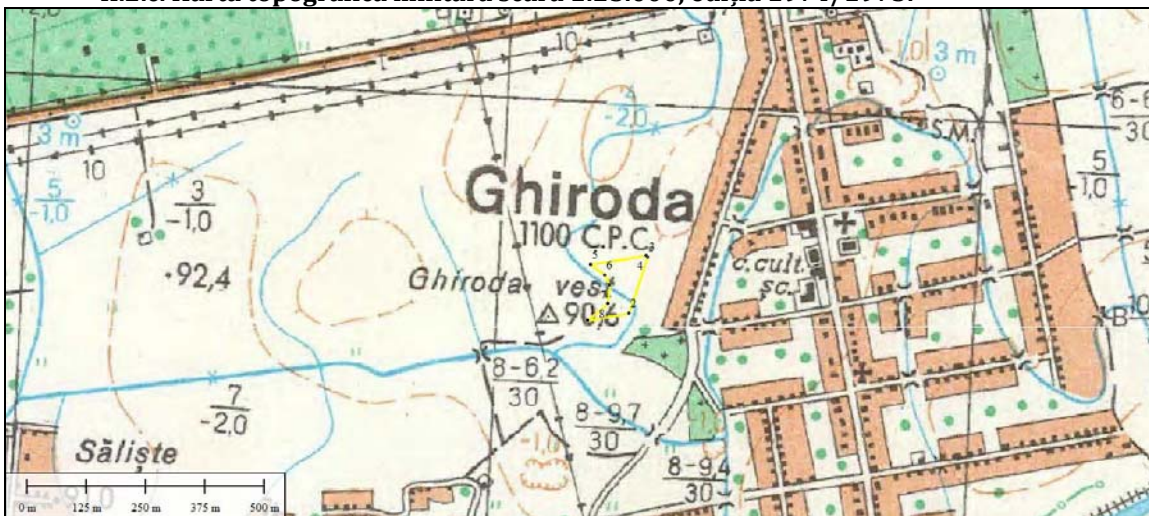

Fig. 9 Harta topografică 1:25000 cu marcarea perimetrului de cercetare (apud Direcția Topografică Militară).

Harta cea mai nouă a zonei studiate arată o antropizare puternică. În afară de curbele de nivel și cursurile permanente de apă (dintre care unul aflat în nordul perimetrului), mai sunt reprezentate rețelele electrice aflate la N, dar și cale ferată aflată pe același aliniament la nord.

Deși Aeroportul nu este redat pe hartă, din motive de securitate militară, se pot observa alte detalii interesante ce n-au fost surprinse pe hărțile mai vechi. În primul rând întregul sector de vest este drenat de canale într-o rețea atât de deasă încât indică fie o zonă mlăștinoasă, fie o zonă cu izvoare sau apă freatică la suprafață. Curbele de nivel indică o cădere ușoară de pantă dinspre V către E, de la 92,4 m altitudine, către 90,6 m în zona centrală a localității. Perimetrul investigat de noi se află pe la 91 m altitudine, pe ultima terasă a Câmpiei Joasă a Banatului, chiar înainte de lunca Râului Bega.

II.3. Analiza imaginilor satelitare Google Earth:

Imaginile satelitare oferă o imagine recentă a zonei supuse cercetării. Pe aceste imagini pot fi observate ultimele modificări antropice cum ar fi: canale de hidroameliorații, trasarea unor străzi noi și apariția unor hale industriale în est, nord și vest, precum și noul cartier de case la sud și vest.

Fig. 10 Imagini satelitare preluate prin intermediul utilitarului Google Earth cu marcarea perimetrului de cercetare (imagine din 05.05.2014)

III.2. Metodologia de cercetare

Evaluarea teoretică de față are ca scop identificarea și precizarea potențialului arheologic al perimetrului sau al zonei în vederea minimizării efectelor negative pe care proiectul de dezvoltare imobiliară/industrială propus ar putea să îl aibă asupra unor eventuale obiective arheologice. În vederea întocmirii prezentului studiu de evaluare teoretică au fost consultate diferite surse care ne-au permis precizarea potențialului arheologic al arealului vizat de către cercetare și a zonelor aferente acestuia (Repertoriul Arheologic Național și bibliografia de specialitate). Totodată în evaluarea elementelor de mediu și a celor geografice au fost consultate regresiv hărți istorice, acestea permițându-ne reconstituirea condițiilor de mediu începând cu perioada anilor 1769-1772 până în prezent. Prezenta evaluare teoretică a fost realizată respectând legislația aflată în vigoare și în temeiul acesteia (Legea 43/2000 privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național cu modificările și completările ulterioare; OMCC nr. 2392/2004 privind Standardele și Procedurile arheologice). Totodată în conformitate normele Direcției de Cultură Timiș perimetrul cercetat a fost vizitat în vederea stabilirii factorilor de risc pentru patrimoniul arheologic.

III.3 Considerații asupra perimetrului

Fig. 11 Imagine de teren cu limita S a perimetrului evaluat

Fig. 12 Detaliu cu vegetația hidrofilă, de mlaștină

Fig. 13. Imagine cu lucrările de introducere a cablurilor de electricitate care au scos la iveală solul galben steril

Fig. 14. Imagine cu lucrările de introducere a cablurilor de electricitate care au scos la iveală solul galben steril. Detaliu cu transformatorul electric

Fig. 15. Imagine cu pământul excavat în urma lucrărilor de introducere a cablurilor de electricitate care au scos la iveală solul galben steril.

Terenul se prezintă sub forma unei câmpii plate, cu o ușoară cădere către sud-vest, unde există un meandru fosil, azi canalizat, al unui pârau fără nume. Solul este brun-deschis, lutos, fără urme de material arheologic. Nu există nici o cultură agricolă, terenul fiind pârlogit. Terenul este și azi o imensă mlaștină improprie locuirii. În zonă s-a introdus de curând rețeaua de electricitate, astfel încât am putut observa stratigrafia solului, care este galben-steril (fig. 13-15) fără urme de material arheologic.

La data de 18.03.2022 s-a efectuat o nouă verificare în teren ca urmare a faptului că beneficiarul, la solicitarea DJCT, a arat o parte din perimetru, pe toată lungimea acestuia, de la N la S. Cu această ocazie s-a confirmat concluzia inițială, și anume că nu se observă urme arheologice (fig. 16-17).

Fig. 16. Imagine cu terenul arat pentru o mai bună vizibilitate la sol

Fig. 17. Imagine cu terenul arat pentru o mai bună vizibilitate la sol

IV. CONCLUZII:

Ca urmare a cercetării teoretice a documentației istorice, cartografice și bibliografice, precum și a investigației la fața locului, concluzionăm că în perimetrul analizat nu au fost identificate situri arheologice. Investigația teoretică pentru localitatea Ghiroda, punctul **PUZ – Dezvoltare zonă servicii – Biserică, centru de zi și funcțiuni conexe, CF 410900, 410901, 410902, com. Ghiroda, jud. Timiș**, cu suprafața de cca. 9200 mp, nu a localizat obiective istorice și arheologice. Ca urmare recomandăm acordarea avizului de continuare a lucrărilor cu respectarea prevederilor legale (OG 43/2000 și Legea 422/2001).

Bibliografie

- Crețan, Remus; Frățilă, Vasile, *Dicționar geografico-istoric și toponimic al județului Timiș*, Timișoara, 2007, p. 329-330
 Ivănoiu, Eftimie, *Monografia localității Remetea Mare*, Timișoara, 2007
 Luca, Sabin Adrian, *Descoperiri arheologice din Banatul românesc. Repertoriu*, Sibiu, 2006, p. 210
 Rusu Adrian A., Sabău Nicolaie, Burnicioiu I., Leb I. V., Lupescu M. M., *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj- Napoca, 2000, p. 215
 Țeicu, Dumitru, *Studii istorice*, Timișoara, 2003, p. 91
 Țeicu, Dumitru, *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*, Reșița, 2007, p. 116-117; 120

Timișoara, 20.03.2022

Arheolog exp, dr. Dorel Mică

